

Η Επιχειρηματικότητα των Γυναικών στην Ελλάδα

Σύνοψη μελέτης ομάδας έργου του Κέντρου Ερευνών του Πανεπιστημίου Πειραιώς, υπό την αιγίδα του καθηγητή Θεόδωρου Κατσανέβα, στα πλαίσια του προγράμματος III B Archimed Interreg^{II}

Η γυναικεία απασχόληση

παραδοσιακά είχε για κύριο επίκεντρο τη λεγόμενη «ανεπίσημη οικονομία», δηλ. τις οικιακές ασχολίες, τη φροντίδα των παιδιών και των ηλικιωμένων, τις γεωργικές εργασίες. Η σταδιακή ένταξη των γυναικών στην «επίσημη οικονομία», δηλ. στο στατιστικώς εκτιμώμενο ως εργατικό δυναμικό, χρονολογείται από τα τέλη του 18^{ου} αιώνα και αυξάνεται αλματωδώς, ύστερα από το δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο.

Σήμερα οι γυναίκες αποτελούν το 50,5% του πληθυσμού της χώρας μας, αλλά, συμμετέχουν στο εργατικό της δυναμικό σε ποσοστό 38%, που είναι από τα χαμηλότερα της Ευρώπης. Επιπλέον, οι γυναίκες στην Ελλάδα :

Μαστίζονται από πολύ υψηλότερη ανεργία.

Μεγαλύτερο ποσοστό τους απασχολείται σε θέσεις χαμηλής ειδίκευσης,

Μικρότερο σε θέσεις υψηλής ειδίκευσης.

Η συμμετοχή τους στα κέντρα λήψης αποφάσεων είναι περιορισμένη.

Καλύπτουν μεγάλο μέρος των θέσεων εργασίας στην περιοδική, στη μερική απασχόληση και στην παραοικονομία και

Αμείβονται λιγότερο από τους άνδρες.

Κατά μέσο όρο αμοιβή των γυναικών ανέρχεται στο 75% της αμοιβής των ανδρών, με σημαντικές αποκλίσεις ανάμεσα σε διάφορους κλάδους. Οι μισθολογικές διακρίσεις σε βάρος των γυναικών, υφίστανται κυρίως στον ιδιωτικό τομέα. Ενώ αντίθετα, στο δημόσιο τηρείται με μεγαλύτερη αυστηρότητα το ισχύον νομοθετικό πλαίσιο και οι Ευρωπαϊκές οδηγίες περί ισότητας.

Τα καλά νέα είναι ότι, στις μεσαίες και υψηλόβαθμες θέσεις εργασίας, η παρουσία των γυναικών βελτιώνεται. Ενώ μειώνεται η προϋπάρχουσα ανισότητα σε επαγγέλματα γοήτρου και κύρους.

Στην εκπαίδευση και στην αγορά εργασίας

Το ποσοστό των νέων γυναικών που επιθυμούν να σπουδάσουν είναι μεγαλύτερο από των νέων αντρών. Όπως επίσης και στην πραγματικότητα είναι υψηλότερος ο πραγματικός αριθμός τους σε ΑΕΙ. Οι κύριες επιλογές των νέων γυναικών για ΑΕΙ, είναι προς την κατεύθυνση θεωρητικών ή και διάφορων σπουδών, που συνδέονται με

κορεσμένα επαγγέλματα και έχουν περιορισμένες διεξόδους στην αγορά εργασίας, όπως οι σχολές :

Φιλολογίας, ιστορίας, αρχαιολογίας, ανθρωπολογίας, θεολογίας, καλών τεχνών, βιολογίας, χημείας, φαρμακευτικής, νομικής, δημοσιογραφίας, χημικών, βιολόγων, φαρμακοποιών.

Οι γυναίκες στην πλειοψηφία τους αποφεύγουν ανερχόμενα επαγγέλματα με ευρείες διεξόδους στην αγορά εργασίας, όπως αυτά της νέας τεχνολογίας, την πληροφορική, τις κατασκευές, τη γεωπονία, καθώς και μέσα τεχνικά επαγγέλματα, (ηλεκτρολόγοι, μηχανικοί, υδραυλικοί, ψυκτικοί, μηχανικοί, εγκαταστάτες, οδηγοί), κλπ.

Αντίθετα, οι νέοι άντρες, κυριαρχούν σε σχολές μηχανολογίας, κατασκευών τεχνολογίας, πληροφορικής, δηλαδή σε σχολές που οδηγούν σε επαγγέλματα με μεγάλες διεξόδους στην αγορά εργασίας και υψηλές αποδοχές.

Η παραπάνω διαπίστωση, σε συνδυασμό με τις ανασταλτικές καταστάσεις της μητρότητας, εξηγεί γιατί η ανεργία των γυναικών και ιδιαίτερα των νέων γυναικών, είναι πολύ υψηλότερη απ' αυτή των ανδρών.

Οι σχολές ΑΕΙ όπου το ποσοστό των κοριτσιών είναι πολύ χαμηλότερο από των αγοριών, είναι με σειρά κατάταξης οι εξής :

- Οι σχολές του Μετσόβιου Πολυτεχνείου και άλλες αντίστοιχες σχολές τεχνολογικής κατεύθυνσης
- Οι σχολές Πληροφορικής,
- Οι Γεωπονικές σχολές

Στον ευρύτερο κλάδο των οικονομικών και τουριστικών σπουδών και επαγγελμάτων, οι γυναίκες υπερτερούν σε αριθμούς, αλλά, βρίσκουν δυσκολότερα εργασία στον ιδιωτικό τομέα και υπηρετούν σε χαμηλές ή μεσαίες ιεραρχικές βαθμίδες

Ο διορισμός στο δημόσιο παραμένει παραδοσιακά ισχυρή επιδίωξη σε μεγαλύτερο ποσοστό από τις γυναίκες και η τάση αυτή ενισχύεται τα τελευταία χρόνια.

Σε σχέση με το παρελθόν, σήμερα οι γυναίκες αντιπροσωπεύονται ευρύτερα σε κλάδους του δημοσίου με μονιμότητα εργασίας και υψηλό κύρος, όπως ο δικαστικός, το διπλωματικό σώμα, και η δημόσια διοίκηση γενικότερα. Όπως και σε κλάδους με μόνιμη ή μάλλον διασφαλισμένη απασχόληση, όπως η υγεία, η εκπαίδευση και οι τράπεζες. Ενώ αυξάνεται αλματωδώς η συμμετοχή τους στα σώματα ασφαλείας και στις ένοπλες δυνάμεις.

Ένα σημαντικό ποσοστό νέων γυναικών συνεχίζουν να κατευθύνονται σε παραδοσιακές «γυναικείες» ειδικότητες, όπως νοσοκόμες, μαίες, κοινωνικοί λειτουργοί, αισθητικοί, πωλήτριες, γραμματείς, κλπ.. Οι ειδικότητες αυτές που οι περισσότερες συνδέονται με σπουδές σε ΤΕΙ, εμφανίζουν ικανοποιητικές διεξόδους στην αγορά εργασίας, αλλά συνήθως διακρίνονται για χαμηλές αμοιβές, περιορισμένο κοινωνικό κύρος και δυνατότητες ιεραρχικής ανέλιξης.

Σε απαντήσεις σε ερωτηματολόγια που τέθηκαν σε γυναίκες, (έρευνα Αριστοτέλειου Πανεπιστήμιου, 2006), οι ίδιες, θεωρούν αμιγώς ανδρικά τα επαγγέλματα:

- Ηλεκτρολόγος (85%)

- Ναυτικός (83%)
- Οδηγός (63%)
- Στρατιωτικός (63%)
- Αγρότης (45%)
- Αστυνομικός (42%)

Και αμιγώς γυναικεία :

- Βρεφονηπιοκόμος (82%)
- Νηπιαγωγός (74%)
- Γραμματέας (51%)

Αυτό σημαίνει ότι, τα παραδοσιακά, πατριαρχικά στερεότυπα, παραμένουν ακόμη ένας σημαντικός παράγοντας για τις διαφοροποιήσεις στις επιλογές σπουδών και επαγγελματιών ανάμεσα σε γυναικεία και ανδρικά επαγγέλματα

Ειδικότερα διαπιστώνεται ότι :

Νέες γυναίκες ανώτερων εισοδηματικά ή υψηλότερων μορφωτικά τάξεων τείνουν να προσανατολίζονται σε καριέρες κύρους και οικονομικής αυτάρκειας απορρίπτοντας τον παραδοσιακό γυναικείο ρόλο

Οι νέες γυναίκες μικρομεσαίων τάξεων, επιδιώκουν την αποφυγή της χειρωνακτικής εργασίας και το ρόλο της νοικοκυράς στοχεύοντας στον τομέα των υπηρεσιών, σε υπαλληλική θέση ή σε παραδοσιακά γυναικείο επάγγελμα.

Οι νέες γυναίκες αγροτικών περιοχών, έχουν ως βασική επιδίωξη να φύγουν από το χωριό και να κατοικήσουν σε αστική περιοχή. Κι' αυτό έχει ως αποτέλεσμα να κινδυνεύει να αφανιστεί η ανθρώπινη παρουσία στην ύπαιθρο.

Η γυναικεία επιχειρηματικότητα στην Ελλάδα :

Εκτιμάται ότι ανέρχεται στο 10-15% του συνόλου της επιχειρηματικότητας, αν και σύμφωνα με ορισμένες εκτιμήσεις, υπολογίζεται να φτάνει το 20%. Οι αυξητικές τάσεις που εμφανίζει είναι ιδιαίτερα ικανοποιητικές και αν συνεχίσει με τους ρυθμούς αυτούς, μπορεί να πλησιάσει τα μέσα επίπεδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης που είναι 20% και πολύ αργότερα των ΗΠΑ που ανέρχονται σε 32%. Σε σημαντικό αριθμό γυναικείων επιχειρήσεων, οι γυναίκες χρησιμοποιούνται ως παρένθετα πρόσωπα. Στην πραγματικότητα, οι επιχειρήσεις αυτές, ανήκουν και διοικούνται από τους συζύγους τους ή άλλα συνήθως άρρενα μέλη της οικογένειάς τους.

Η κατανομή της γυναικείας επιχειρηματικότητας στην Ελλάδα, σε διάφορους τομείς απασχόλησης, διαρθρώνεται:

- Στη γεωργία (20%),
- Στο εμπόριο (25%),
- Στον τουρισμό (18)
- Στη διαχείριση ακίνητης περιουσίας (14%),
- Στη βιομηχανία, βιοτεχνία (9%),
- Στην εκπαίδευση και ιατροφαρμακευτική περίθαλψη (7%)

Σημαντικός αριθμός γυναικών επιλέγει μικρής κλίμακας παραδοσιακές επιχειρηματικές δράσεις όπως:

- Καθαριστήρια,
- Κομμωτήρια,
- Περίπτερα,
- Χαρτοβιβλιοπωλεία
- Μικρά μπακάλικα,
- Ζαχαροπλαστεία,
- Εστιατόρια
- Είδη ένδυσης,
- Είδη μόδας,
- Είδη επίπλου και διακόσμησης,
- Εργασίες φασόν από το σπίτι κυρίως για την παραγωγή ειδών ένδυσης,
- Τουριστικά καταλύματα
- Βρεφονηπιακοί σταθμοί
- Φαρμακεία

Συνήθεις τομείς για τη γυναικεία επιχειρηματικότητα είναι :

- Ο τουρισμός
- Η εκπαίδευση και οι συμβουλευτικές υπηρεσίες
- Η επικοινωνία, οι δημόσιες σχέσεις και οι πωλήσεις
- Η υγεία και πρόνοια
- Η τηλεργασία, η εργασία μέσω του διαδικτύου από το σπίτι

Αλλά περισσότερο αξιόμαχες θα ήταν οι προοπτικές, αν υπήρχε μεταστροφή των επαγγελματικών τους επιλογών σε τομείς με ανερχόμενα επαγγέλματα, στις νέες τεχνολογίες και ειδικότερα στην πληροφορική, στις κατασκευές, στις μεταφορές

Οι γυναίκες επιχειρηματίες είναι :

- Στην πλειοψηφία τους έγγαμες..
- Οι επιχειρήσεις τους είναι μικρές έως πολύ μικρές,
- Ποσοστό 21%, των γυναικείων επιχειρήσεων δεν απασχολούν προσωπικό
- Και μόνο το 3% απασχολεί 5-10 μισθωτούς.

Οι γυναίκες γίνονται επιχειρηματίες για..

- Την ανάγκη για ανεξαρτησία,
- Το ενδιαφέρον για το αντικείμενο
- Την ανάγκη βελτίωσης της οικονομικής τους κατάστασης

Οι γυναίκες επιχειρηματίες δηλώνουν ότι επηρεάστηκαν :

- ☞ από το πατρικό πρότυπο σε ποσοστά της τάξης του 19,7% ,
- ☞ από τη μητέρα, (7,1%),
- ☞ από προηγούμενους προϊσταμένους, (8,7%),
- ☞ από τους εκπαιδευτικούς, (6,3%),
- ☞ από συμβούλους επαγγελματικού προσανατολισμού, (2,4%),
- ☞ από τα μέσα μαζικής επικοινωνίας, (2,4%),
- ☞ και από το φιλικό περίγυρο, (6,3%).

Η συντριπτική πλειοψηφία των γυναικών επιχειρηματιών (90%), δηλώνει ότι ο ρόλος τους στο σπίτι συγκρούεται με τις επαγγελματικές τους υποχρεώσεις και αυτό αποτελεί σημαντικό εμπόδιο στην προοπτική επαγγελματικής επιτυχίας. Η μητρότητα δύσκολα συνδυάζεται με υψηλό επαγγελματισμό, πιστεύει το 82% των ερωτηθέντων.

Σημαντικοί ανασταλτικοί παράγοντες της γυναικείας επιχειρηματικότητας είναι :

- οι οικογενειακές υποχρεώσεις,
- τα παραδοσιακά στερεότυπα,
- οι ελλείψεις σε κεφάλαια,
- η έλλειψη ειδίκευσης
- Ο φόβος για την αποτυχία

Διαπιστώνεται ότι μόλις...

- Το 9% των μελών των Δ.Σ. Επιμελητηρίων είναι γυναίκες
- Ενώ σε 4 από αυτά δε συμμετέχουν καθόλου γυναίκες .
- Σε 72 μεγάλες εταιρείες συμμετέχουν στο Δ.Σ. σε ποσοστό 7%

Ελπιδοφόρα είναι η διαπίστωση ότι διευρύνεται η προθυμία νέων γυναικών να συμμετάσχουν σε γυναικείες επιχειρήσεις. Ορισμένες έρευνες, (IOBE, 2007), έχουν διαπιστώσει επίσης ότι οι γυναίκες υπερτερούν σε καινοτομικές δράσεις.

Προγράμματα και επιμέρους δράσεις διοργανώνονται από διάφορους φορείς όπως :

Η Γενική Γραμματεία Ισότητας,

Το ΚΕΘΙ

Ο ΕΟΜΜΕΧ,

Ο ΟΑΕΔ

Η ΕΕΔΕΓΕ,

Επιμελητήρια,

Πανεπιστήμια,

ΤΕΙ,

Κέντρα ερευνών,

ΟΤΑ,

Συλλογικοί φορείς, κλπ (αναλυτικά στοιχεία παρέχονται από την έρευνα και διατίθενται στην ιστοσελίδα του Δικτύου)

Προτεινόμενα μέτρα πολιτικής

Βασικής σημασίας είναι η αναστροφή των παραδοσιακών προτύπων, μέσω παρεμβάσεων σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης και στα μέσα μαζικής επικοινωνίας, για να αποφορτιστεί ο παραδοσιακός διαχωρισμός των επαγγελματιών σε ανδρικά και γυναικεία, και η εντύπωση ότι η επιχειρηματικότητα αποτελεί κυρίως «ανδρικό πεδίο δράσης».

Η προβολή προτύπων επιτυχημένων γυναικών επιχειρηματιών από τα ΜΜΕ, η προώθηση σχετικής καμπάνιας από φορείς όπως η Γενική Γραμματεία Ισότητας, το ΚΕΘΙ, κλπ., η καθιέρωση βραβείου γυναικείας επιχειρηματικότητας, μπορεί να συμβάλλουν προς την κατεύθυνση αυτή.

Μέσω του επαγγελματικού προσανατολισμού, μπορεί να παρακινηθούν περισσότερες γυναίκες να στραφούν σε τεχνολογικές κατευθύνσεις όπως η πληροφορική, η μηχανολογία, οι κατασκευές, κλπ, που έχουν ευρύτερες προοπτικές στην αγορά εργασίας με την προϋπόθεση ότι οι επιλογές αυτές ταιριάζουν στο χαρακτήρα τους.

Ειδικά κίνητρα σκόπιμο είναι να παρασχεθούν μέσω επιδοτήσεων, φορολογικών ελαφρύνσεων και ευνοϊκών δανείων με κρατική εγγύηση. Όπως και κίνητρα για..

- επιχειρηματικές πρωτοβουλίες στη σύγχρονη τεχνολογία,
- σε καινοτομικές δραστηριότητες ή
- σε απομακρυσμένες και απομονωμένες περιοχές
- τον αγροτουρισμό, την υγεία, την πρόνοια, τη φύλαξη παιδιών, ηλικιωμένων, ατόμων ΑΜΕΑ, την τηλεργασία

Στα ίδια πλαίσια, προτείνεται η δημιουργία συνεταιριστικής τράπεζας για τις γυναίκες τους νέους και ειδικές κατηγορίες του πληθυσμού, με πρότυπο την Grameen Bank στην Ινδία, του οικονομολόγου -τραπεζίτη Μοχάμεντ Γιούνους που έχει δανείσει 7,5 εκ. γυναίκες, οι οποίες κατά 95% επέστρεψαν τα δάνεια αυτά. Η τράπεζα με την προτεινόμενη ονομασία «Τράπεζα Επιχειρηματικότητας Γυναικών και Νέων», μπορεί να χρηματοδοτηθεί από...

- Ίδιες εισφορές γυναικών επιχειρηματιών, ιδρυτικών της μελών,
- Το λογαριασμό ΛΑΦΚΑ του ΟΑΕΔ,
- Από τον ΕΟΜΕΧ,
- Από καταθέσεις άλλων τραπεζών με εγγύηση του Δημοσίου, κλπ

Αναγκαίος είναι επίσης ο συντονισμός των διάφορων δράσεων για τη γυναικεία επιχειρηματικότητα, η αποκέντρωση των ενεργειών. Καθώς και η θεσμοθέτηση μιας μόνο κρατικής υπηρεσίας για τη διεκπεραίωση όλων των απαιτούμενων διαδικασιών για νέες πρωτοβουλίες γυναικείας επιχειρηματικότητας.

Οι «Αντένες» γυναικείας επιχειρηματικότητας που ήδη προωθούνται, αποτελούν ένα αποτελεσματικό και πρακτικό μέσο για τους ίδιους σκοπούς, με την προϋπόθεση ότι η λειτουργία τους δε θα περιπέσει σε αδιέξοδα γραφειοκρατίας, αδιαφορίας και αδράνειας. Οι Αντένες, μεταξύ άλλων δράσεων μπορούν να :

- Χρησιμοποιούν σύγχρονα εργαλεία επαγγελματικού και επιχειρηματικού προσανατολισμού, μέσω των οποίων διερευνούν τις δεξιότητες των υποψήφιων γυναικών επιχειρηματιών και θα τις συμβουλεύουν σχετικά,
- Παρέχουν βοήθεια, πληροφορία, μεσολάβηση, υποστήριξη σε συναφείς πρωτοβουλίες και δράσεις.
- Σχεδιάζουν πολιτικές και πρακτικές για την εξοικείωση των γυναικών,στις νέες τεχνολογίες,
- Υποστηρίζουν εταιρικές συμμαχίες και δίκτυα
- Διευκολύνουν την ανάπτυξη διασυνοριακών δράσεων δικτύωσης γυναικείας επιχειρηματικότητας
- Οργανώνουν εκπαιδευτικά σεμινάρια, συνέδρια, εκδηλώσεις συγκεντρώσεις . για ανταλλαγή πληροφοριών, εμπειριών και δυνατότητας συνεργασιών.

Το Δίκτυο οφείλει να συγκεντρώνει το υπάρχον πληροφοριακό υλικό για τις δράσεις, τις παρεμβάσεις, τα προγράμματα για τη γυναικεία επιχειρηματικότητα. Και επίσης, να ενημερώνει σε τακτική βάση την εξαιρετη ιστοσελίδα που έχει δημιουργήσει, να επιβλέπει, να συντονίζει και να κατευθύνει τις Αντένες επιχειρηματικότητας..

Τελικά συμπεραίνεται ότι : οι περισσότερες γυναίκες επιλέγουν μάλλον κορεσμένα επαγγέλματα και αυτό δυσχεραίνει την επαγγελματική τους αποκατάσταση ή και τις επιχειρηματικές τους διεξόδους. Ταυτόχρονα, μεγάλη μερίδα τους συνεχίζει να στρέφεται στη σιγουριά του δημόσιου τομέα, αλλά αυτό δεν επιτυγχάνεται πάντοτε και έχει επίσης ως συνέπεια, να τις απομακρύνει από την προοπτική επιχειρηματικής δραστηριότητας. Διαπιστώνεται ακόμη ότι, τα παραδοσιακά στερεότυπα, όπου οι γυναίκες παρέμεναν στο σπίτι για οικιακές εργασίες, ανατρέπονται. Και αυτό έχει ως αποτέλεσμα ένας ορισμένος αριθμός τους, ιδιαίτερα από τα ανώτερα εισοδηματικά ή μορφωτικά στρώματα, να εισβάλλει και στον μέχρι πρόσφατα ανδρικό κάστρο της επιχειρηματικότητας. Η γυναικεία επιχειρηματικότητα στην Ελλάδα, βρίσκεται σε χαμηλότερα επίπεδα σε σχέση με τους μέσους όρους της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των ΗΠΑ, αλλά σημειώνει ικανοποιητική ανάπτυξη. Οι γυναικείες επιχειρήσεις είναι μικρές και συγκεντρώνονται κυρίως στη γεωργία (20%),, στο εμπόριο (25%), στον τουρισμό 14%, στη διαχείριση ακίνητης περιουσίας 14%,στη βιομηχανία-βιοτεχνία (9%),στην εκπαίδευση και ιατροφαρμακευτικές υπηρεσίες ((7%),κλπ. Ανασταλτικοί παράγοντες για τη γυναικεία επιχειρηματικότητα είναι οι οικογενειακές υποχρεώσεις και ιδιαίτερα η μητρότητα, τα παραδοσιακά στερεότυπα, η έλλειψη κεφαλαίων, η ανεπάρκεια ειδίκευσης σε σύγχρονες ειδικότητες, ο φόβος για την αποτυχία. Αναγκαία είναι η αναστροφή του διαχωρισμού των επαγγελμάτων σε ανδρικά και γυναικεία, η στροφή των γυναικών σε τεχνικά και σύγχρονα επαγγέλματα με μεγαλύτερες διεξόδους στην αγορά εργασίας, η προβολή προτύπων επιτυχημένων γυναικών επιχειρηματιών, ο συντονισμός των επιμέρους δράσεων, η επιμόρφωση σε θέματα επιχειρηματικότητας, η ενίσχυση των «Αντενών» γυναικείας επιχειρηματικότητας, η παροχή κινήτρων, χαμηλότοκων δανείων και ενισχύσεων, η δημιουργία συνεταιριστικής Τράπεζας, κλπ.

Καταλήγοντας..

Επισημαίνεται ότι κανένα σύγχρονο κράτος δεν μπορεί να στοχεύει στη βέλτιστη οικονομία και στη δικαιότερη κοινωνία, αν δεν αναδείξει τη γυναίκα στην εργασία και στην επιχείρηση. Το μήνυμα αυτό, αποτελεί το πρωταρχικό μέλημα της δράσης που αφορά και τη δική μας συμμετοχή στη γενικότερη προσπάθεια προς την ίδια κατεύθυνση.

^{i i} Τα στοιχεία που παρουσιάζονται εδώ, περιέχονται σε αναλυτική μορφή στα κείμενα της μελέτης και προέρχονται από πρωτογενείς έρευνες της ομάδας έργου, καθώς και τη συλλογή στοιχείων από έρευνες και δημοσιεύσεις άλλων φορέων όπως η Γενική Γραμματεία Ισότητας, το ΚΕΘΙ, το Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, το Πανεπιστήμιο Αιγαίου, ο IOBE, τη Eurostat, το Παγκόσμιο Παρατηρητήριο Επιχειρηματικότητας (Global Entrepreneurship Monitor-GEM), καθώς και από στάθμιση σε δείγμα 4.500 ατόμων, ανδρών και γυναικών, του τεστ επαγγελματικού προσανατολισμού, Career Gate Test K.17, κλπ.)